หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมในปัจจุบันได้มีการพัฒนาทางวัตถุและการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้น ทำให้เยาวชนโดยเฉพาะวัยรุ่นมักได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ เราจึงพบเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเกิดจากการกระทำของวัยรุ่นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการลักทรัพย์ จี้ปล้น ข่มขืนอนาจาร การเสพยาเสพติดให้โทษ ฯลฯ ซึ่งการกระทำเหล่านี้นับว่าเป็นปัญหาทางสังคมที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ส่งผลต่อวัยรุ่นหรือครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ อันเป็นส่วนรวมด้วย เพราะวัยรุ่นเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญในการเข้าร่วมพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้นทุกประเทศทั่วโลกต่างเล็งเห็นความสำคัญของวัยรุ่น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลกได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นมา เพื่อที่จะจัดการกับเด็กและวัยรุ่นให้แตกต่างไปจากการจัดการกับผู้ใหญ่ (ประภาศน์ อวยชัย. 2517 : 1-2)

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติของศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งพบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิดกฎหมาย และถูกศาลพิพากษาว่ากระทำผิดจริง เพิ่มขึ้นจากจำนวน 1,150 คน ในปี 2508 เป็นจำนวน 2,249 คน ในปี 2512 (สุพจน์ สุขโรจน์2521 : 8) จึงสมควรที่จะหาหนทางป้องกันและแก้ไข เพราะการแก้ไขการกระทำผิดในเด็กและเยาวชนนั้น เป็นการแก้ไขการกระทำผิดในระยะแรก ถ้าแก้ไขไม่ได้การกระทำผิดก็จะเป็นการฟักตัวของอาชญากรรม (อ้อมเดือน สดมณี 2522 : 1) ซึ่งเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมากขึ้น ดังนั้นการกระทำผิดของเยาวชน จึงนับว่าเป็นปัญหาสังคมประการหนึ่ง ซึ่งควรได้รับความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าและพิจารณาหาหนทางป้องกันแก้ไขอย่างจริงจัง

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน นักวิชาการพยายามที่จะศึกษาและอธิบายสาเหตุความเป็นมาของการกระทำผิด และได้พบความจริงว่าสาเหตุของการกระทำผิดนั้นมิได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยประการใดประการหนึ่งเพียงอย่างเดียว แม้กระทั่งการกระทำผิดประเภทเดียวกันอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการที่แตกต่างกันได้ และต้นเหตุของการกระทำผิดก็เป็นปัญหาซับซ้อน

ยากที่จะชี้ได้ว่าตัวแปรไหนทำให้เกิดการกระทำผิดอย่างชัดเจน (Lillyquist 1980 : 14) ดังนั้นนักวิชาการจึงพยายามที่จะศึกษาตัวแปรต่าง ๆ เพื่อนำมาอธิบายพฤติกรรมการกระทำผิด และตัวแปรที่สำคัญตัวแปรหนึ่งที่นักวิชาการให้ความสนใจศึกษาก็คือ อัตมโนทัศน์ (self -concept) ซึ่งพื้นฐานของอัตมโนทัศน์ได้มาจากรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู (socialization process) ซึ่งบุคคลจะเกิดการเรียนรู้ว่าตนเองจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร นอกจากนั้นบุคคลยังเรียนรู้ค่านิยมและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อตัวเขา โดยบุคคลที่มีอิทธิพลยิ่งต่อการเรียนรู้สิ่งเหล่านี้คือบิดามารดา ซึ่งบิดามารดาจะเป็นผู้ปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม รวมถึงลักษณะนิสัยต่าง ๆ ให้กับเด็ก ดังนั้นการที่เด็กจะมองตนเองว่าตนเองเป็นคนดีและเป็นที่พึงปรารถนาของคนอื่นหรือไม่นั้น จึงขึ้นอยู่กับการดูแลเอาใจใส่ของบิดามารดาเป็นสำคัญ กล่าวคือถ้าบิดามารดาไม่มีเวลาดูแลบุตรเท่าที่ควร หรืออบรมเลี้ยงดูบุตรโดยปราศจากเหตุผล แสดงอำนาจยึดตัวเองเป็นใหญ่ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากบิดามารดาต้องทำงานนอกบ้าน สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลให้เด็กรู้สึกขาดความรัก ขาดความอบอุ่น ขาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้คุณธรรมความดีต่าง ๆ เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าน้อย มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้เด็กอาจมีพฤติกรรมไปในทางที่สังคมไม่ปรารถนา เพราะเขามองว่าตนเองเป็นคนที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม

ด้วยเหตุที่อัตมโนทัศน์เป็นผลสืบเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูและยังมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคมด้วยนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ ที่อาจจะส่งผลกระทบต่ออัตมโนทัศน์ของบุคคล เพื่อจะทำให้ได้แนวทางที่จะช่วยให้เข้าใจเรื่องอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดยิ่งขึ้น ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อบิดามารดา ครู อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชน จะทำให้เขาเป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งเป็นการช่วยให้เขาเหล่านั้นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขยิ่งขึ้น

แนวความคิด ทฤษฎีพื้นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของอัตมโนทัศน์

วิลเลี่ยม เจมส์ (quoted in Lillyquist1980 : 21) เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ เขาได้กล่าวถึง"ตน" ว่าตนประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 2 ส่วน คือ"Me"กับ "I"

ซึ่งเจมส์ได้ให้ความหมายของ "Me" ว่าเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลทราบว่าเป็นตัวเขา ส่วน "I" นั้นเป็นส่วนของประสบการณ์ที่บุคคลได้รับมา ดังนั้น "Me" จึงเป็นส่วนที่บุคคลนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง หรือที่เรียกว่าอัตมโนทัศน์

ในส่วนของ "Me" นั้น เจมส์ได้แยกแยะต่อไปอีกว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ซึ่งเขาได้จัดลำดับความสำคัญไว้ดังนี้คือ

1 The Spiritual Self คือ กระบวนการทางจิตใจ ได้แก่ ประสบการณ์ส่วนตัว รูปลักษณะบุคลิกต่าง ๆ ทัศนคติ การรับรู้ทางสังคม

2 The Material Self คือ ตนที่แสดงทางวัตถุ มองเห็นด้วยสายตา เช่น บ้าน รถยนต์ ทรัพย์สมบัติต่าง ๆ ที่เราเป็นเจ้าของ

3 The Social Self คือ ตนทางสังคม หมายถึงความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อตัวเรา เช่น การที่เรารับรู้การมองจากพ่อแม่ จากเพื่อน จากครูหรือจากบุคคลอื่น ๆ

4 The Bodily Self คือ ตนทางร่างกาย เป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อลักษณะทางร่างกายของตนเอง

ในปี ค.ศ.1890 เจมส์ได้ตั้งกฎของเจมส์ (James' Law) ขึ้นมา โดยกล่าวไว้ว่าในสภาพสังคมอันซับซ้อนนั้นเราสามารถเลือกเป้าหมายต่าง ๆ ได้หลายเป้าหมายด้วยกัน ซึ่งเป้าหมายเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งของ "ตน" และเราจะประเมินความสำเร็จต่อเป้าหมายที่เราเลือกไว้ กล่าวคือระดับของการนับถือตนเอง (self-regard) จะลดลงถ้าเลือกเป้าหมายผิดพลาดหรืออาจเพิ่มขึ้นถ้าเลือกเป้าหมายได้สำเร็จ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่เราอยากจะบรรลุถึง (Pretention) ของเราด้วย ดังนั้นการประเมินคุณค่าของเราเองจึงขึ้นอยู่กับอัตราส่วนระหว่างความสำเร็จในการเลือกเป้าหมายกับจุดมุ่งหมายที่เราอยากจะบรรลุถึงดังนี้คือ

$$\text{ความภาคภูมิใจในตนเอง} = \frac{\text{ความสำเร็จ (success)}}{\text{จุดมุ่งหมายที่เราอยากจะบรรลุถึง}}$$

ดังนั้นกฎของเจมส์ที่พอจะสรุปได้ว่า ระดับของความภาคภูมิใจในตนเองได้มาจากการประเมินเป้าหมายที่เราเลือกไว้ว่าได้รับความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

ต่อจากเจมส์ได้มีนักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาเป็นจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ เช่น ในแนวคิดเชิงปรากฏการณ์นิยมของ Rogers (Burns 1982 : 20-23) ซึ่งเป็นแนวคิดที่จะพยายามเข้าใจบุคคลโดยพิจารณาว่าบุคคลมองตัวเองอย่างไร มีความต้องการ ความเชื่อ ความรู้สึก และค่านิยมอย่างไร พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการรับรู้เหตุการณ์ ในอดีตและการสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ การรับรู้เป็นตัวสำคัญและเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือก การจัดระเบียบและการตีความสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม หรือที่ Rogers เรียกว่า "life space" ของแต่ละบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ของ Rogers พัฒนามาจากการรักษาคนไข้ในคลีนิคของเขาเอง อัตมโนทัศน์ตามแนวคิดของ Rogers เป็นการจัดระบบของการรับรู้ ซึ่งประกอบด้วยการรับรู้ลักษณะนิสัยและความสามารถของบุคคล การรับรู้นั้นมีความสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม จุดหลัก ๆ ของทฤษฎี Rogers มีรายละเอียดดังนี้คือ

1 แนวคิดเกี่ยวกับตนเป็นลักษณะปรากฏการณ์นิยมจึงถือว่าบุคคลมีชีวิตเป็นส่วนตัวและเป็นเชิงอัตวิสัย (subjective) คือสามารถที่จะคิดและตัดสินใจด้วยตนเองได้

2 อัตมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความสามารถของตนให้เต็มที่ (actualization) และเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมทางสังคม

3 อัตมโนทัศน์เป็นการจัดระบบระเบียบของการรับรู้ "ตน" อัตมโนทัศน์เป็นส่วนสำคัญของบุคลิกภาพและพฤติกรรมของบุคคล

4 อัตมโนทัศน์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อการตอบสนองสิ่งแวดล้อม อัตมโนทัศน์ครอบคลุมการรับรู้ลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อม

5 ไม่ว่าจะเกิดจากการเรียนรู้หรือมีมาแต่กำเนิด การที่อัตมโนทัศน์จะพัฒนาได้จำเป็นต้องมีการยอมรับนับถือในแง่บวก (positive regard) จากผู้อื่น เช่น การยอมรับ การเคารพนับถือ และการได้รับความอบอุ่นใจ

6 ความต้องการการยอมรับนับถือตนเองในแง่บวก (positive self regard) เป็นการเรียนรู้จากการยอมรับนับถือในแง่บวกจากผู้อื่น

7 เมื่อการยอมรับนับถือตนเองในแง่บวกขึ้นอยู่กับการประเมินของผู้อื่น ซึ่งบางทีเกิดความไม่ลงรอยกันระหว่างประสบการณ์ของบุคคลกับความต้องการการยอมรับนับถือตนเองทางบวก ดังนั้นจึงทำให้เกิดความไม่ลองรอยกันระหว่าง "ตน" และประสบการณ์นั้น

8 พัฒนาการของอัตมโนทัศน์ไม่ใช่เป็นเพียงการเพิ่มพูนประสบการณ์อย่างช้า ๆ เท่านั้น แต่อัตมโนทัศน์ยังเป็นวิถีทางที่บุคคลมองเห็นตนเอง โดยที่ Rogers เน้นว่าอัตมโนทัศน์เป็นกระบวนการควบคุมและผสมผสานพฤติกรรม แต่อัตมโนทัศน์ไม่ได้เป็นผู้กระทำ เพราะตามธรรมชาติแล้วอินทรีย์เป็นผู้กระทำและมุ่งสู่การพัฒนาความสามารถของตนอย่างเต็มที่อยู่แล้ว โดยที่อัตมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของอินทรีย์ในการพัฒนาความสามารถของตนอย่างเต็มที่ด้วย

ต่อมาได้มีผู้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ไว้หลายแง่หลายมุมด้วยกัน แต่ไม่แตกต่างกันมากนัก บางคนได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นวิถีทางที่บุคคลรับรู้ตนเองและพฤติกรรมของตนเอง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองซึ่งได้มาจากความคิดของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง (Calhoun and Morse 1977; quoted in Calhoun 1984 : 323) และ Festinger (1954) และ Sals กับ Miller (1977 quoted in Herzberger 1981 : 15) กล่าวว่าอัตมโนทัศน์เกิดจากความขัดแย้งกันของความรู้เกี่ยวกับตนเอง (self - knowledge) ที่ได้มาจากการเปรียบเทียบทางสังคม หรือได้มาจากการประเมินภาพสะท้อนโดยการสังเกตและวินิจฉัยว่าผู้อื่นมีปฏิกิริยาอย่างไรกับเรา (Cooley 1902; Mead 1934, quoted in Herzberger 1981 : 15) เป็นการประเมินตนเองของบุคคล (Wolman 1973 : 342) แล้วรับรู้และเชื่อว่าตนเองเป็นคนอย่างไร (Combs 1977 : 162)

Shavelson (1976 quoted in Shavelson and Bolus 1982 : 3) ได้อธิบายถึงอัตมโนทัศน์ว่าเป็นการรับรู้ของบุคคล ซึ่งการรับรู้นั้นได้มาจากประสบการณ์ของแต่ละคนและสิ่งแวดล้อม โดยที่การรับรู้นั้นได้รับอิทธิพลมาจากการเสริมแรง และการประเมินของบุคคลอื่น ทำให้แต่ละคนมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง นอกจากนี้เขายังแบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็นลำดับขั้น มีรายละเอียดที่เด่นชัดลงไป เช่น อัตมโนทัศน์ด้านวิชาการ ก็แบ่งออกไปตามสาขาวิชาต่าง ๆ แล้วแบ่งออกไปเฉพาะเรื่องในแต่ละเนื้อหาวิชา แล้วยังมีอัตมโนทัศน์ในด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม ซึ่งแต่ละด้านก็จะแบ่งลงไปเฉพาะเรื่องอีก แต่ Stryker (1964, 1968, quoted in Stryker and Craft 1982 : 162)

ได้กล่าวถึงอัตมโนทัศน์ว่าเป็นโครงสร้างที่ซับซ้อนเป็นส่วนที่คงอยู่ของความเป็นเอกลักษณ์ (identities) ของบุคคล และอำไพ ศิริพิพัฒน์ (อ้างถึงในจักรกฤษณ์ สำราญใจ 2518 : 14) เห็นว่าอัตมโนทัศน์ (self - concept)กับ ตน (self) ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่อัตมโนทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของตน เป็นส่วนสำคัญที่เป็นแก่นแท้ เป็นคุณลักษณะประจำตัวของคน เป็นลักษณะที่บุคคลว่าเขาเป็นตัวเขาทุกเวลา ทุกสถานที่

นอกจากนี้ Burns (1979 : 25-29) กล่าวว่าอัตมโนทัศน์ คือผลรวมทั้งหมดของความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเอง ประกอบไปด้วยความเชื่อ การประเมินและแนวโน้มของพฤติกรรม สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าอัตมโนทัศน์ก็คือทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง (self attitude) ซึ่งไม่เหมือนกันในแต่ละบุคคลหรืออีกนัยหนึ่งก็คือความรู้สึกที่บุคคลประเมินตนเองอย่างอัตวิสัย (subjective) นอกจากนั้น Burns ยังได้สรุปโครงสร้างของอัตมโนทัศน์ไว้ดังนี้คือ

1 อัตมโนทัศน์ตามที่บุคคลเข้าใจ (The cognized self - concept) หรือการรับรู้ของบุคคลในด้านความสามารถ สถานภาพและบทบาทของตน เป็นอัตมโนทัศน์ของบุคคลนั้น ๆ ตามที่เขาคิดว่าเขาจะเป็น

2 "ตนอื่น" หรือ "ตนทางสังคม" (The other self or social self) คือการที่บุคคลเชื่อว่าคนอื่นมองตัวเราและประเมินตัวเราอย่างไร

3 ตนในอุดมคติ (The ideal self) คือลักษณะที่บุคคลหวังที่จะเป็นหรืออยากเป็น

ฉะนั้นการวิจัยนี้ความหมายของอัตมโนทัศน์คือ ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเองเป็นการประเมินคุณค่าของตนเองทั้งในด้านดีและไม่ดี เป็นการรับรู้และการตีความตามประสบการณ์ที่ตนได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

<u>ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์</u>

ทฤษฎีที่เป็นหลักและมีอิทธิพลต่องานวิจัยเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ที่จะนำมาอธิบายต่อไปนี้ได้แก่ (Burns 1982 : 15-23)

1 แนวคิดในเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของคูเลย์ (Cooley) และมีด (Mead)

2 แนวคิดของแมคเดวิด และ ฮาราวี (McDavid and Harari)

<u>แนวคิดในเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์</u>

แนวคิดในเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นี้มีนักทฤษฎีที่สำคัญคือ Cooley และ Mead ซึ่งเขาได้อธิบายความสำคัญของอัตมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมไว้ดังนี้คือ

Cooley ได้กล่าวว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตขึ้นมามีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการที่บุคคลจะมองตัวเองว่าตัวเองเป็นอย่างไร ด้วยความเชื่อเช่นนั้น Cooley จึงได้ตั้งแนวคิดเกี่ยวกับ"ตนกระจกเงา" (The looking-glass self) ขึ้น ซึ่งเขาได้อธิบายแนวคิดนี้ว่า อัตมโนทัศน์ของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากการที่บุคคลนั้นเชื่อว่าคนอื่นติดต่ออย่างไรกับเรา ประเมินเราอย่างไร แล้วเรามีความรู้สึกภาคภูมิใจหรือละอายใจจากการประเมินนั้น ในลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดภาพสะท้อนของตัวเราโดยจินตนาการจากสายตาของคนอื่น นอกจากนี้ Cooley ยังได้เสนอต่อไปว่า "ตนกระจกเงา" นี้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) ที่เขาได้ติดต่อและเกี่ยวข้องด้วย การมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทำให้บุคคลได้รับข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้อื่นเพื่อประเมินและเชื่อมโยงให้เกี่ยวเนื่องกับตัวเอง ดังนั้น Cooley จึงกล่าวเน้นว่าข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเราได้จากการที่ผู้อื่นมองเราและตอบสนองเรา การตอบสนองนี้เองทำให้เรามีความรู้เกี่ยวกับตัวเราเอง (Lillyquist 1980 : 119-122)

Mead ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับ "ตน" โดยได้เสนอว่า"ตน" นั้นเป็นกระบวนการทางสังคมที่อยู่ภายในตัวบุคคล ซึ่ง"ตน" ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ "I" และ "Me" (เจมส์ เป็นผู้กล่าวถึงคนแรก แต่ "I" และ "Me" ตามความหมายของ Mead นี้แตกต่างไปจากเจมส์) โดยที่ "I" จะเป็นส่วนที่กระตุ้นกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคล เป็นลักษณะที่ไม่มีระเบียบ กฎเกณฑ์และไม่สามารถทำนายได้ ส่วน "Me" จะเป็นผู้กำหนดทิศทางของการกระทำนั้น (Burns 1982 : 17-18)

สำหรับอัตมโนทัศน์นั้น Mead ได้อธิบายว่าเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น บุคคลเริ่มรู้จักตนเองและตอบสนองต่อตนเองเช่นเดียวกับที่ผู้อื่นมองและตอบสนองต่อตัวเขา บุคคลจะมีความใส่ใจต่อปฏิกิริยาของบุคคลอื่น และพยายามคาดคะเนปฏิกิริยาของผู้อื่น เพื่อตัวเองจะได้

ประพฤติตนให้เหมาะสม ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจึงได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่น ซึ่ง Mead เรียกว่า "Generalised other" และทำให้บุคคลพัฒนาทัศนคติต่อตนเอง (self - attitude) ขึ้นมาได้ กล่าวคือบุคคลจะประเมินคุณค่าของตัวเองเหมือนกับที่ผู้อื่นประเมินเขา ดังที่ Mead ได้สรุปไว้ว่าสังคมเป็นตัวหล่อหลอมอัตมโนทัศน์ของบุคคล

<u>แนวคิดของแมคเดวิดและฮาราริ</u>

McDavid และ Harari (1969 : 220-222) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าเป็นโครงสร้างของความรู้ความเข้าใจที่จัดระบบ ระเบียบแล้ว ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ของบุคคลที่มีต่อ "ตน" เป็นระบบของพฤติกรรมที่รวมเข้าด้วยกันและจัดระเบียบแล้ว รวมทั้งการระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (recognition) ซึ่งผ่านทางการรับรู้และการประเมินตนเองของบุคคลนั้น เนื่องจากบุคคลอาจรับรู้อย่างผิด (misperception) และการบิดเบือนที่จะเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง นั่นคืออัตมโนทัศน์เป็นโครงสร้างทางทัศนคติอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับการรับรู้ที่มีต่อผู้อื่น อันประกอบด้วยองค์ประกอบของการระลึกถึง ซึ่งมาจากการรับรู้ที่ไขว้เขว และไม่จำเป็นที่จะต้องตรงกับความเป็นจริงของ "ตน" ทุกประการ สิ่งเหล่านี้อาจทำให้เกิดการบิดเบือนการรับรู้เกี่ยวกับตนขึ้นมาซึ่งแสดงในภาพที่1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพชีส เบอร์เกอร์

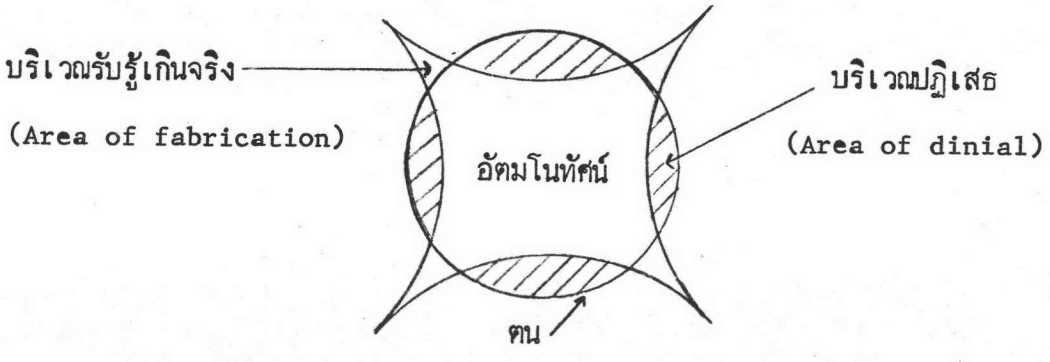

"ตน" หมายถึง ส่วนรวมทั้งหมดของบุคคลนั้นเป็น ทั้งทางร่างกาย พฤติกรรม ความรู้สึก แทนด้วยวงกลมทั้งหมด

"อัตมโนทัศน์" หมายถึง ระบบโครงสร้างของความรู้ความเข้าใจ (cognitive) ที่บุคคลมีต่อ "ตน" ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน แทนด้วยสี่เหลี่ยมที่คุมทับวงกลม

"บริเวณรับรู้เกินจริง" หมายถึง ส่วนของอัตมโนทัศน์ซึ่งไม่มีอยู่ใน "ตน แต่มนุษย์สามารถรับรู้ได้เกินความจริง ซึ่งการรับรู้เกินความจริงนี้จะทำให้บุคคลไม่ได้รับรู้ตนเองตามสภาพที่เป็นจริง อาจเป็นได้ทั้งลักษณะดีและไม่ดี

"บริเวณปฏิเสธ" หมายถึง ส่วนของ "ตน" ที่ไม่อยู่ในอัตมโนทัศน์ เป็นส่วนที่มนุษย์ไม่ยอมรับความเป็นจริงของ "ตน" เป็นส่วนที่รับรู้ไม่ได้หรือไม่ยอมรับรู้ อาจเป็นได้ทั้งลักษณะดีและไม่ดี

McDavid และ Harari มีความเห็นว่าอัตมโนทัศน์ที่บุคคลมีอยู่จะเป็นตัวกำหนดกรอบความคิด (Frame of reference) ในการตีความประสบการณ์ใหม่ที่นำมาสู่ตัวเรา ถ้าข้อมูลที่เข้ามานั้นสอดคล้องกับเนื้อหาและโครงสร้างของอัตมโนทัศน์แล้วบุคคลนั้นก็จะได้รับรู้ประสบการณ์นั้นมา แต่ถ้าข้อมูลนั้นไม่สอดคล้องก็มีแนวโน้มจะถูกกรองออก (filtered out) และถูกปฏิเสธไม่ให้เข้ามาอยู่ในอัตมโนทัศน์ (McDavid and Harari 1974 : 160)

จากแนวความคิดและทฤษฎีที่ได้เสนอมาแล้ว จะเห็นได้ว่าบุคคลจะกระทำพฤติกรรมอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับอัตมโนทัศน์ เพราะบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามการรับรู้ของตน พฤติกรรมการกระทำผิดของบุคคลก็เช่นเดียวกัน อาจเกิดได้จากบุคคลประเมินตนเองไปในทางที่ไม่ดี หรือรับรู้ตนเองอย่างผิด ๆ จึงแสดงพฤติกรรมออกมาตามความรู้สึกและการรับรู้นั้น ดังนั้นเมื่ออัตมโนทัศน์มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นแล้ว ผู้วิจัยจึงขอเสนอปัจจัยบางประการที่คาดว่าน่าจะมีผลต่ออัตมโนทัศน์ของบุคคลในงานวิจัยดังต่อไปนี้

<u>งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</u>

เพื่อการศึกษาอัตมโนทัศน์ให้ละเอียดมากขึ้น ผู้วิจัยได้เสนอปัจจัยภูมิหลังทางครอบครัวที่คาดว่าน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นกระทำผิด ดังต่อไปนี้

1 <u>ปัจจัยด้านสถานภาพสมรสของบิดามารดา</u>

การศึกษาสถานภาพสมรสของบิดามารดามีความสำคัญยิ่ง เพราะสภาพครอบครัวที่บิดามารดารักใคร่ และเข้าใจกันจะทำให้ชีวิตในครอบครัวราบรื่น ในทางตรงข้ามแม้ว่าบิดามารดาจะอยู่ด้วยกันแต่ไม่มีความปรองดองกัน มีเรื่องทะเลาะวิวาทรวมทั้งการดุด่า ทุบตีบุตร อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อเด็กและเยาวชนที่ได้รับความทุกข์จากการกระทำของบิดามารดา ทำให้เขาขาดความรู้สึกว่าตนเป็นที่รัก

ของบิดามารดา ไม่ยอมรับตนเองและมองว่าตนเองไม่มีคุณค่า (Strang 1978 : 78) ดังที่ Slater และ Harber (1984 : 920-291) ได้ศึกษาภูมิหลังทางครอบครัว อันได้แก่ ครอบครัวที่สมบูรณ์กับครอบครัวแตกแยกนั้นเด็กมีความขัดแย้งในจิตใจสูง มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ วิตกกังวลสูงและมีความรู้สึกควบคุมตนเองต่ำ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวลักษณะนี้หันเหไปกระทำผิดได้

อาจกล่าวได้ว่าสภาพครอบครัวแตกแยกมีส่วนเกี่ยวพันกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิด ดังที่นักวิจัยหลายท่านได้ศึกษา พบว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้มีแนวโน้มมาจากครอบครัวแตกแยก (Berg et. al.,1967; Fryear; Nuell & Hidley, 1974) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Wittman และ Huffman (1975 : 167-182) คือศึกษาเด็กวัยรุ่นในรัฐอิลลินอยส์ แล้วพบว่าเด็กกระทำผิดที่เข้ารับการฝึกอบรมในสถานฝึกอบรมนั้นมาจากครอบครัวแตกแยกมากกว่าเด็กปกติในเขตเดียวกัน ซึ่งครอบครัวแตกแยกนั้นส่วนใหญ่เนื่องมาจากบิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้างกันบ้าง ส่วน Healy และ Bronner (อ้างถึงในศิริพร หลิมศิริวงศ์ 2511 : 20)ได้สำรวจเด็กกระทำผิดในเมืองบอสตันและชิคาโก จำนวน 4,000 คน พบว่าเด็กเหล่านั้นมาจากครอบครัวที่บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้างกัน และบิดามารดาตายถึงร้อยละ 50

สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพสมรสของบิดามารดากับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทยนั้น มีนักวิจัยหลายท่านที่พบว่าครอบครัวที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ร่วมกันหรือครอบครัวที่อยู่ในภาวะบ้านแตกเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด ได้แก่ พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยบางประการของเยาวชนกระทำผิดกฎหมาย ผลจากการวิจัยพบว่า ลักษณะครอบครัวของเยาวชนกระทำผิดกฎหมาย คือบิดามารดาที่ไม่ได้อยู่ร่วมกันเพราะหย่าเลิกกันหรือไม่ได้อยู่ด้วยกันเพราะบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนทรี ศีลพิพัฒน์ (2524) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกระทำความผิดทางเพศของเยาวชน พบว่าผู้กระทำผิดส่วนใหญ่นั้นมาจากครอบครัวแตกแยก นอกจากนี้ สุวิทย์ รุ่งวิสัย และคณะ (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวโน้มการกระทำผิดและทัศนคติของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางเชียงใหม่ และอัชฌา ลิมปไพฑูรย์ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่องลักษณะของกลุ่มเพื่อนของเด็กและเยาวชนที่กระผิดในสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกรุณา ต่างก็พบว่าครอบครัวที่บิดามารดาแยกกันอยู่และครอบครัวอยู่ในภาวะบ้านแตกเป็นสาเหตุให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด

จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยที่กล่าวมานั้นพบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิดมาจากสภาพครอบครัวแตกแยก ซึ่งสภาพครอบครัวลักษณะนี้ส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็ก ทำให้การปรับตัวไม่ดี มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ คิดว่าตนเองไม่มีคุณค่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า"วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน จะมีอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ร่วมกัน"

2 <u>ปัจจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู</u>

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่เล็กจนโต มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็ก ครอบครัวเป็นสถาบันที่ให้การอบรมเลี้ยงดูอันส่งผลถึงอุปนิสัยของเด็ก การอบรมสั่งสอนที่ถูกต้องเหมาะสมควบคู่กับการให้ความรักความอบอุ่นจะช่วยให้เด็กมีอุปนิสัยที่ดีและมีอัตมโนทัศน์ดีด้วย ซึ่งการมีอัตมโนทัศน์ที่ดีนั้นเปรียบเสมือนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นกับบุคคลได้ ตรงข้ามกับบุคคลที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูไม่ดีก็จะมีอัตมโนทัศน์ไม่ดีด้วย และทำให้หันเหไปสู่การกระทำผิดได้ง่ายขึ้น (ประเทิน มหาขันธ์ 2521 : 67-68)

Reckless, Dinitz and Murray (1957 quoted in Dinitz and Pfau - Vicent 1982 : 136-137) ได้ศึกษา "เด็กดี" (good boy) จำนวน 125 คน จากการสัมภาษณ์มารดาเด็ก พบว่าปัจจัยด้านครอบครัวที่สำคัญ 2 ประการที่เป็นเครื่องป้องกันหรือภูมิคุ้มกันบุคคลจากการกระทำผิดได้คือ ประการแรก เด็กดีจะมาจากครอบครัวที่สมบูรณ์ สถานภาพสมรสของบิดามารดาและรายได้ของครอบครัวมั่นคง ประการที่สองคือบิดามารดามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลูกและเอาใจใส่อบรมสั่งสอน โดยที่เด็กเองไม่รู้สึกว่าถูกจำกัดจนเกินไป ต่อมาและผู้วิจัยและคณะเดิมได้ทำการศึกษา "เด็กไม่ดี" (bad boy) พบว่า เด็กเหล่านี้รายงานว่าเขาได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงบ่อย ๆ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวน้อย ส่วนมารดาของเด็กเหล่านั้นไม่ค่อยมีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูกเท่าที่ควร จากผลการศึกษาวิจัยเด็กทั้งสองกลุ่มนี้ คณะผู้วิจัยได้สรุปว่า 1) ในการคุมความประพฤติเด็กจำเป็นต้องใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับตน (concept of self) และ 2) บุคคลมีความต้องการความสัมพันธ์ในกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) ที่สำคัญเป็นลำดับแรกคือครอบครัวและการตอบสนองสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะทำให้เกิดอัตมโนทัศน์ทางบวกหรือทางลบขึ้น อาจกล่าวได้ว่าอัตมโนทัศน์เป็นผลมาจากรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการของอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดี

(a poor self-concept) จะแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูไม่ดีและมีจิตใจอ่อนแออันอาจทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคมได้ ส่วนการมีอัตมโนทัศน์ที่ดีจะเป็นผลมาจากรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ซึ่งจะเป็นเกราะภายใน (inner buffer) ป้องกันไม่ให้บุคคลนั้นกระทำผิดกฎหมายได้ คืออัตมโนทัศน์จะสะท้อนถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับมาและเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการกระทำผิดหรือไม่กระทำผิด (Reckless, Dinitz and Kay 1957 quoted inDinitz andPfau-Vicent 1982 : 139)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและปล่อยปละละเลย อาทิเช่น

Mc Cord และ Zola (1959 อ้างถึงใน พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ 2527 : 17) ได้ศึกษาเด็กชายอายุประมาณ 10 ขวบ จำนวน 253 คน เด็กเหล่านี้ถูกคาดว่าจะกลายเป็นเด็กกระทำผิดกฎหมาย (predelinquents) โดยศึกษาเปรียบเทียบกับเด็กที่มีความประพฤติปกติทั่วไป พบว่าเด็กที่มีแนวโน้มกระทำผิดได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ไม่คงเส้นคงวาในเรื่องระเบียบวินัย แต่ถูกลงโทษอย่างรุนแรง

จากการศึกษาของ Miller (quoted in Buss 1961 : 39) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันนั้น ถ้าเข้มงวดมากเพียงใดเด็กก็จะยิ่งเกิดความหงุดหงิดและคับข้องใจมากขึ้นเท่านั้น และยังพบอีกว่าความคับข้องใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความก้าวร้าว บิดามารดาของเด็กที่มีความก้าวร้าวมักไม่มีความสามารถในการอบรมขัดเกลานิสัยให้กับบุตรของตนและใช้วิธีลงโทษทางกายแต่ไม่ค่อยใช้วิธีการที่ทำให้รู้สึกเสียใจด้วยการอบรมสั่งสอนหรือใช้เหตุผล (Bandura and Walter 1959 : 46) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Maleska and Walters (1970 : 102) พบว่าเด็กที่ยอมรับว่าชอบขโมยมักมีบิดามารดาที่ชอบบังคับ เข้มงวดด้วยการลงโทษทางกาย แต่ไม่ค่อยสนใจความต้องการหรือความสนใจลูก

ส่วน Gluck and Gluck (1956 อ้างถึงใน ประวิทย์ หลักบุญ 2528 : 26) ได้ศึกษาภูมิหลังของครอบครัวของวัยรุ่นกระทำผิด จำนวน 500 คนและวัยรุ่นทั่วไปจำนวน 500 คน พบว่าบิดามารดาของวัยรุ่นที่กระทำผิดอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยปล่อยปละละเลยไม่คงเส้นคงวา ส่วนเรื่อง

การควบคุมระเบียบวินัยนั้น บิดามารดาวัยรุ่นเหล่านั้นชอบใช้การลงโทษทางกาย โดยไม่ค่อยใช้เหตุผลและชมเชย สำหรับวัยรุ่นทั่วไปนั้นบิดามารดามักอบรมเลี้ยงดูด้วยความอ่อนโยนมีเหตุผล ควบคุมระเบียบวินัยสม่ำเสมอและไม่ค่อยลงโทษทางกาย

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยนั้น พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2523) พบว่าวัยรุ่นกระทำผิดมีแนวโน้มได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย ควบคุมมาก ใช้เหตุผลน้อยและลงโทษสูง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากครอบครัวมีรายได้ต่ำ การอบรมเลี้ยงดูลักษณะนี้ทำให้เด็กมีทัศนคติไม่ดีต่อครอบครัว อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กคบหาสมาคมกับผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบนสูง และอาจนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อัจฉราพรรณ เทศะปุรณะ (2525) ที่พบว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบควบคุมมากมีความสัมพันธ์กับการคบหาสมาคมกับผู้มีความประพฤติเบี่ยงเบน ที่มีความโน้มเอียงไปในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมาย ส่วนประเทิน มหาขันธ์ (2521) พบว่าการกระทำผิดกฎหมายของเยาวชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษและแบบควบคุม และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและใช้เหตุผล ในทำนองเดียวกันกับผลการวิจัยของพรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2527) และนิ่มนวล เชาวเวนิช (2518) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและปล่อยปละละเลยหรือบิดามารดาไม่เอาใจใส่ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด

จากงานวิจัยที่เสนอมานั้นพอสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการอัตมโนทัศน์ของบุคคลทั้งแง่ดีและไม่ดี นอกจากนี้ยังเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า"วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่ได้รับอารอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและปล่อยปละละเลย"

นอกจากภูมิหลังของครอบครัวแล้วปัจจัยที่น่าจะส่งผลต่ออัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นอีกอย่างหนึ่งคือระยะเวลาที่อยู่ในสถานฝึกและอบรม ซึ่งมีแนวคิดและงานวิจัยเสนอไว้ดังนี้

ในปี 1940 Donald Clemmer (1940 : 111-133) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการถูกกักขังในเรือนจำว่าจะมีผลกระทบกระเทือนต่อผู้ต้องโทษอย่างไร เขาอธิบายว่าผู้ต้องโทษจะรับเอา

วิถีประชา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมโดยทั่วไปของเรือนจำ โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้ต้องโทษในระดับปฐมภูมิทำให้เกิดการดูดกลืนวัฒนธรรมย่อยภายในเรือนจำขึ้น ซึ่ง Clemmer ได้อธิบายว่าระยะเวลาของการอยู่ในเรือนจำเป็นสิ่งสำคัญต่อการถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ทำให้เกิดการรับรู้เรื่องราวและมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน ดังนั้นเขาจึงได้ศึกษาความสัมพันธ์ในกลุ่มของผู้ต้องโทษ โดยใช้ระยะเวลาของการอยู่ในเรือนจำมาเป็นตัววัด คือ ผู้ต้องโทษที่อยู่ในเรือนจำ 11-15 เดือน ถือว่าเป็นระยะเวลาสั้น และผู้ต้องโทษที่อยู่ในเรือนจำ 3-4 ปี ถือว่าเป็นระยะเวลานาน ซึ่งเขาได้ข้อสรุปจากการวิจัยครั้งนี้ว่า ความรู้สึกผูกพันต่อกลุ่มในระดับปฐมภูมิ จะมีอยู่ในหมู่ผู้ต้องโทษที่พึ่งเข้าไปอยู่ในเรือนจำมากกว่าผู้ต้องโทษที่อยู่มานานแล้ว และระยะเวลาที่อยู่ในเรือนจำยิ่งนานมากขึ้นจะทำให้สมาชิกในกลุ่มปฐมภูมิลดลง กล่าวคือเมื่ออยู่ในเรือนจำนานไปความผูกพันในระดับกลุ่มปฐมภูมิก็มีน้อยลง และขนาดของกลุ่มปฐมภูมิก็จะมีขนาดเล็กลง ต่อมา อัชฌา ลิมป์ไพฑูรย์ (2522 : 13-19) ได้นำแนวคิดของ Clemmer มาวิเคราะห์แล้วนำบางส่วนมาดัดแปลงให้เข้ากับลักษณะตัวอย่างประชากรที่จะศึกษา ในด้านระยะเวลาที่อยู่ในเรือนจำนั้นได้แบ่งแตกต่างจาก Clemmer เพราะเยาวชนที่กระทำผิดนั้นแตกต่างจากผู้ต้องโทษ เนื่องจากเป็นผู้ถูกตัดสินให้เข้ารับการฝึกและอบรมในสถานฝึก ฯ ซึ่งมีระยะเวลาการฝึกโดยเฉลี่ยอยู่ในช่วงระหว่าง 6 เดือนถึง 3 ปีเท่านั้น โดยที่ได้แบ่งระยะเวลาในการศึกษาออกเป็น 3 ช่วง คือ ระยะเวลาระหว่าง 1-6 เดือน ระยะเวลากว่า 6 เดือนถึง 1 ปี และระยะเวลากว่า 1 ปีขึ้นไป ผลจากการวิจัยพบว่า เยาวชนที่กระทำผิดที่อยู่ในสถานฝึกอบรมเวลากว่า 6 เดือนถึง 1 ปี จะมีความผูกพันต่อกลุ่มเพื่อนมากกว่าเยาวชนที่กระทำผิดที่พึ่งเข้ามาคือผู้อยู่ในระยะเวลา 1-6 เดือนและผู้ที่อยู่มากกว่า 1 ปีขึ้นไป

นอกจากนั้นมีคณะผู้วิจัยที่ได้ศึกษาถึงระยะเวลาที่เยาวชนกระทำผิดที่อยู่ในสถานฝึกและอบรมว่าจะกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกคิดและอัตมโนทัศน์ของเขาหรือไม่ กล่าวคือ Dinitz และคณะ และคณะ (1962, quoted in Dinitz and Pfau - Vicent 1982 : 132-140) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเด็กชาย2 กลุ่ม คือ กลุ่มของ"เด็กดี" จำนวน 103 คน และ "เด็กไม่ดี" จำนวน 70 คน พบว่าในการตอบคำถามเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์นั้น พวก "เด็กดี" มีเปอร์เซ็นต์การตอบในลักษณะที่ดีมากกว่าพวก "เด็กไม่ดี" และคำตอบของเด็กสอบกลุ่มนี้ มีความคงที่อย่างเด่นชัดอยู่ในระยะวิกฤต

(critical period) ในช่วง 4 ปี คืออายุระหว่าง 12-16 ปี ซึ่ง Dinitz และคณะได้อภิปรายว่า อาจเป็นไปได้ว่าอัตมโนทัศน์ก่อรูปร่าง (form) ขึ้นในระยะก่อนวัยรุ่น (preadolescence) และค่อย ๆ มีความมั่นคงขึ้นตั้งแต่อายุได้ 12 ปี ในระดับอายุนี้ อัตมโนทัศน์ได้รับอิทธิพลจากรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู แต่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการดูดกลืนวัฒนธรรมย่อยในสถานฝึกและอบรมแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในขณะที่ผู้กระทำผิดใช้ชีวิตร่วมกันในสถานฝึกและอบรมไม่ได้มีผลกระทบกระเทือนต่ออัตมโนทัศน์ของเขาแต่อย่างใด ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Punthip Bekanan 1974 : 45-47) ได้ศึกษาพบว่า ระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างอยู่ในสถานสงเคราะห์นั้นไม่ได้มีอิทธิพลต่อคะแนนอัตมโนทัศน์ของเขาเลย จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้นส่วนหนึ่งเน้นความสำคัญของการใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำหรือสถานฝึกและอบรมว่ามีอิทธิพลต่อความผูกพันในกลุ่มของผู้กระทำผิด แต่ส่วนหนึ่งเน้นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูว่ามีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำผิดมากกว่าการใช้ชีวิตในสถานฝึกและอบรม แต่สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่อยู่ในสถานฝึกและอบรมเวลาต่าง ๆ กันจะมีอัตมโนทัศน์เป็นอย่างไร ทั้งนี้โดยใช้ระยะเวลาตามแนวการศึกษาของ อัชฌา ลิมปไพฑูรย์ (2521 : 13) โดยตั้งสมมติฐานว่า "วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่อยู่ในสถานฝึกและอบรมระยะเวลากว่า1 ถึง 6 เดือน จะมีอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่อยู่ในสถานฝึกอบรมระยะเวลากว่า 6 เดือนถึง 1 ปี และระยะเวลากว่า 1 ปีขึ้นไป"

<u>วัตถุประสงค์ของการวิจัย</u>

เพื่อศึกษาอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิด ในสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กตามตัวแปรดังต่อไปนี้

1 สถานภาพสมรสของบิดามารดา

2 การอบรมเลี้ยงดู

3 ระยะเวลาที่อยู่ในสถานฝึกและอบรม

017733

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิด ซึ่งมีอายุระหว่าง 13-18 ปี ที่ถูกศาลพิพากษาให้เข้ามาฝึกและอบรมในสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ที่ทำการศึกษาเฉพาะวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดเท่านั้น เนื่องจากวัยรุ่นเพศหญิงที่กระทำผิดมีจำนวนน้อยกว่าจะนำมาศึกษาได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เป็นการสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัวและภูมิหลังทางครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง

2 แบบวัดอัตมโนทัศน์เทนเนสซี (The Tennessee Self-Concept Scale) ของวิลเลี่ยม เอ็ช.ฟิทส์ (William H. Fitts) ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดย ดร.อำไพ ศิริพิพัฒน์

3 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู โดยชูศรี หลักเพชร และสมพงษ์ ศิรพัฒน์ ร่วมกันสร้าง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1 วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิด หมายถึง วัยรุ่นเพศชายที่มีอายุ 13-18 ปี ที่ถูกศาลพิพากษาให้มาอยู่ในสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง กรุงเทพมหานคร และสถานฝึกอบรมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดอุบลราชธานี

2 สถานภาพสมรสของบิดามารดา หมายถึง วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่บิดามารดามีสถานภาพสมรสลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังนี้

2.1 บิดามารดาอยู่ร่วมกัน หมายถึง วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกัน

2.2 บิดามารดาไม่ได้อยู่ร่วมกัน หมายถึง วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่บิดามารดาแยกกันอยู่หรือหย่าร้างหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตหรือเสียชีวิตทั้งสอง

3 การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือของผู้ปกครอง ซึ่งแยกออกเป็น 3 ลักษณะคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ซึ่งได้มาจากการทดสอบความรู้สึกของวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่เขาได้รับจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองแบบใดแบบหนึ่งดังนี้

3.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับอิสระภาพเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่ผู้ปกครองกำหนดไว้ เช่น ในด้านการแต่งกาย การเรียน มารยาทต่าง ๆ และอื่น ๆ หรือถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำตามที่ตนต้องการ ผู้ปกครองยึดเอาความพอใจของตนเป็นสำคัญ

3.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดรู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผล รู้จักยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันเหมาะสม

3.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิด รู้สึกว่าตนเองถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่หรือปล่อยให้กระทำอะไรต่าง ๆ ได้ตามใจชอบ โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ให้ความรักความอบอุ่นเท่าที่ควร (ชูศรี หลักเพชร 2517 : 6)

4 ระยะเวลาที่อยู่ในสถานฝึกและอบรม หมายถึง ระยะเวลาที่วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกได้อยู่รับการฝึกและอบรมตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาอยู่ในสถานฝึกและอบรม ของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางกรุงเทพมหานคร และสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จังหวัดอุบลราชธานี จนถึงวันที่ผู้วิจัยมาทำการทดสอบในระยะเวลา 3 ช่วงดังนี้

4.1 วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่ได้รับการฝึกและอบรมมาแล้วระหว่าง 1 ถึง 6 เดือน

4.2 วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่ได้รับการฝึกและอบรมมาแล้วระหว่างเวลากว่า 6 เดือนถึง 1 ปี

4.3 วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่ได้รับการฝึกและอบรมมาแล้วระหว่างเวลากว่า 1 ปีขึ้นไป(อัชฌา ลิมปไพฑูรย์ 2522 : 13)

5 อัตมโนทัศน์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง ในการวิจัยครั้งนี้วัดออกมาเป็นคะแนนโดยใช้แบบวัดอัตมโนทัศน์เทนเนสซี (The Tennessee Self-Concept Scale) ของวิลเลี่ยม เอ็ช.ฟิทส์ (William H.Fitts) ฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดย ดร.อำไพ ศิริพิพัฒน์ ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 อัตมโนทัศน์ด้านรวม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับตนเองในทุก ๆ ด้าน แสดงให้เห็นถึงการยอมรับตนเอง การเห็นคุณค่าของตนเอง ความมั่นใจในตนเอง ได้จากคะแนนพีทั้งหมด (Tetal P Score)

5.2 อัตมโนทัศน์ทางด้านเอกลักษณ์ (Identity) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนอย่างไร (What he is) ได้จากคะแนนพีแถวที่ 1 (Row - P Score)

5.3 อัตมโนทัศน์ทางด้านความพึงพอใจในตนเอง (Self satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับการยอมรับตนเอง (How he accept himself) จากคะแนนพีแถวที่ 2 (Row 2-P Score)

5.4 อัตมโนทัศน์ทางด้านพฤติกรรมที่ตนแสดงออก (Behavior) หมายถึง การรับรู้ และความคิดของบุคคลเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติตนในเรื่องต่าง ๆ ของตนเอง (How he acts) ได้จากคะแนนพีแถวที่ 3 (Row 3-P Score)

5.5 อัตมโนทัศน์ทางด้านร่างกาย (Physical Self) หมายถึง ความคิดของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะทางร่างกาย ทางเพศ สุขภาพ ความสามารถ ทักษะ ได้จากคะแนนพี สดมภ์เอ (Column A-P Score)

5.6 อัตมโนทัศน์ทางด้านศีลธรรมจรรยา (Moral-Ethical Self) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรม ความสัมพันธ์ที่มีต่อศาสนา ความรู้สึกเกี่ยวกับการเป็นคนดีคนเลว และความพึงพอใจในศาสนาของตน ได้จากคะแนนพี สดมภ์บี (Column B-P Score)

5.7 อัตมโนทัศน์ทางด้านส่วนตัว (Personal Self) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับคุณค่า ความรู้สึกมั่นใจในตนเองและประเมินค่าบุคลิกภาพของตนเอง โดยไม่รวมลักษณะทางด้านร่างกายและความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้จากคะแนนพี สดมภ์ซี (Column C-P Score)

5.8 อัตมโนทัศน์ทางด้านครอบครัว (Family Self) หมายถึง ความรู้สึกในคุณค่าและความพอใจในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกของครอบครัว เป็นการแสดงถึงการรับรู้ตนเองว่าใกล้ชิดหรือห่างเหินจากครอบครัว ได้จากคะแนนพี สมดมภ์ดี (Column D-P Score)

5.9 อัตมโนทัศน์ทางด้านสังคม (Social Self) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับความมั่นใจและความเชื่อมั่นในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้จากคะแนนพี สดมภ์อี (ColumnE-P Score)

5.10 อัตมโนทัศน์ทางด้านการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง (Self Criticism) หมายถึง ความกล้าที่จะยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเองทั้งในด้านดีและไม่ดี ได้จากคะแนนสดมภ์สุดท้าย

ตัวแปรในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีตัวแปรดังต่อไปนี้คือ

1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- สถานภาพสมรสของบิดามารดา
- การอบรมเลี้ยงดู
- ระยะเวลาที่อยู่ในสถานฝึกและอบรม

2 ตัวแปรตาม คือ คะแนนที่ได้จากแบบวัดอัตมโนทัศน์เทนเนสซี ของ วิลเลี่ยม เอ็ช.ฟิสท์

สมมติฐานในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์และการกระทำผิดของวัยรุ่นมาแล้ว ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดสมมติฐานในการวิจัยดังต่อไปนี้คือ

1 วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน จะมีอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ร่วมกัน

2 วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย

3 วัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่อยู่ในสถานฝึกและอบรมระยะเวลา 1 ถึง 6 เดือน จะมีอัตมโนทัศน์สูงกว่าวัยรุ่นเพศชายที่กระทำผิดครั้งแรกที่อยู่ในสถานฝึกและอบรมระยะเวลากว่า 6 เดือนถึง 1 ปี และระยะเวลากว่า 1 ปีขึ้นไป

<u>ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย</u>

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูลยืนยันว่าปัจจัยด้านภูมิหลังทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่นั้นมีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์ของบุคคลอย่างไรบ้าง ทั้งนี้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอันได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ โดยทั่วไปจะได้ตระหนักถึงความสำคัญและให้การดูแลเอาใจใส่บุตรหลานมากยิ่งขึ้น อันจะทำให้ปัญหาสังคมที่ส่วนหนึ่งเกิดจากการกระทำผิดของวัยรุ่นลดลงได้ต่อไป